

Fundusze Europejskie:
Badania opinii

Badanie opinii mieszkańców Małopolski 2024

Poziom kapitału społecznego

**Badanie opinii mieszkańców
Małopolski 2024**
Poziom kapitału społecznego

Kraków 2024

Autorzy opracowania: Barbara Surmacz

Realizacja badania
techniką CATI
(wspomagany komputerowo
wywiad telefoniczny):

Grupa BST Sp. z o.o.
ul. Mieczyków 12
40-748 Katowice

Wydawca:

Województwo Małopolskie
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Rozwoju Regionu
Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
ul. Wielicka 72A, 30-552 Kraków
tel. (+48) 12 29 90 900, fax (+48) 12 29 926

Opracowanie w wersji elektronicznej dostępne na stronie
www.obserwatorium.malopolska.pl

ISBN:

978-83-67243-74-2

Egzemplarz bezpłatny. Przy publikowaniu danych z opracowania
prosimy o podawanie źródła.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej z programu
Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027.

Fundusze Europejskie
dla Małopolski

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

MAŁOPOLSKA

SPIS TREŚCI

UWAGI METODOLOGICZNE	4
Cel i zakres badania	4
Technika badawcza	4
Próba badawcza	5
WNIOSKI	7
RELACJE ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ	8
Poziom przywiązania do miejscowości zamieszkania	8
Stan relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy zamieszkania	9
Gotowość do pomocy innym mieszkańcom w razie potrzeby	11
AKTYWNOŚĆ NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ	13
Samocena aktywności i poczucia wpływu na społeczność lokalną	13
Częstotliwość i formy zaangażowania na rzecz społeczności lokalnej	16
Skłonność do zaangażowania się w inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej	19
ZAANGAŻOWANIE W DZIAŁALNOŚĆ WOLONTARIACKĄ	20
Działalność wolontariacka – czynniki motywujące oraz bariery	20
Formy zaangażowania w wolontariat	22
Czynności wykonywane w ramach wolontariatu	25
Czas poświęcany na działalność wolontariacką	26
Źródła informacji na temat możliwości zaangażowania w wolontariat	27
AKTYWNOŚĆ NA RZECZ FUNDACJI I STOWARZYSZEŃ	29
SPIS MAP	32
SPIS TABEL	32
SPIS WYKRESÓW	33

UWAGI METODOLOGICZNE

Cel i zakres badania

Głównym celem badania opinii Małopolan, przeprowadzonego **na przełomie września i października 2024 r.**, było pozyskanie informacji na temat poziomu kapitału społecznego wśród mieszkańców regionu. Skupiono uwagę na następujących aspektach:

- przywiązaniu do miejsca zamieszkania,
- relacjach międzyludzkich w najbliższej okolicy zamieszkania,
- aktywnościach na rzecz społeczności lokalnej,
- zaangażowaniu w działalność wolontariacką,
- aktywnościach na rzecz fundacji i stowarzyszeń.

Wyniki przeprowadzonych analiz posłużą ocenie prowadzonych polityk publicznych i będą przydatne w identyfikacji punktowych obszarów interwencji polityki regionalnej. Stanowią one będą również wkład do aktualizacji diagnozy w ramach Strategii Rozwoju *Małopolska 2030+*.

Jednym z celów szczegółowych badania jest przedstawienie zróżnicowania opinii Małopolan w przekroju na podregion zamieszkania (tj. przeprowadzenie analizy z uwzględnieniem poziomu NUTS-3). Dzięki temu badanie stanowi istotną wskazówkę do określenia kluczowych wyzwań stojących przed polityką rozwoju w przekroju terytorialnym.

Technika badawcza

W ramach badania opinii przeprowadzono z mieszkańcami województwa małopolskiego łącznie 2417 **wywiadów telefonicznie wspomaganym komputerowo** – technika badawcza CATI (n=2417).

Zasięg przestrzenny badania objął teren całego województwa małopolskiego, z uwzględnieniem wszystkich 6 podregionów, zgodnie z delimitacją przyjętą przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), tj.:

- podregion **miasto Kraków**,
- podregion **krakowski** (powiaty: bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowicki, wielicki),
- podregion **nowosądecki** (powiaty: gorlicki, limanowski, nowosądecki, miasto Nowy Sącz),
- podregion **nowotarski** (powiaty: nowotarski, suski, tatrzański),
- podregion **oświęcimski** (powiaty: chrzanowski, olkuski, oświęcimski, wadowicki),
- podregion **tarnowski** (powiaty: brzeski, dąbrowski, tarnowski, miasto Tarnów).

W każdym z wymienionych powyżej obszarów terytorialnych wielkość próby badawczej wyniosła **co najmniej 400 respondentów**. Dobór próby badawczej został dokonany na podstawie zarówno operatu telefonów stacjonarnych (25%), jak i telefonów komórkowych (75%) i miał charakter doboru losowego warstwowego.

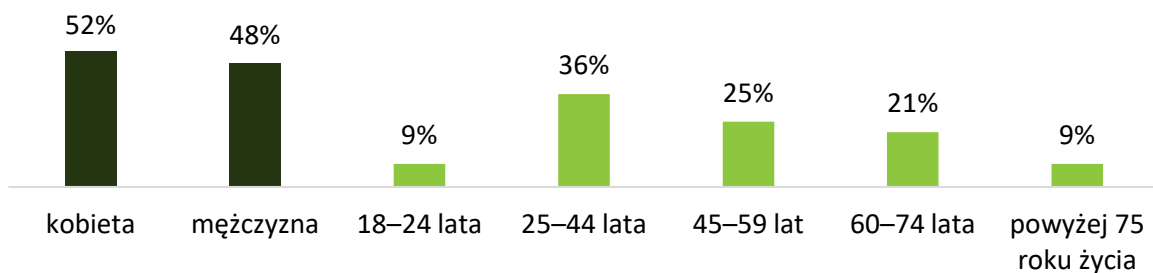

Próba badawcza

W badaniu ankietowym wzięło udział **2417 mieszkańców** powyżej 18. roku życia. W przekroju na płeć większy odsetek ankietowanych stanowiły kobiety – 52%. Pod względem wieku najliczniejszą grupę reprezentowali Małopolanie w wieku 25–44 lata (36%) oraz seniorzy powyżej 60. roku życia (łącznie 30%).

Wykres 1. Badani Małopolanie w przekroju na płeć i wiek (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Respondentów z obszarów miejskich było o 16 p. p. więcej niż mieszkańców obszarów wiejskich (tj. 58% vs. 42%). Mając na uwadze poszczególne kategorie miast, 1/5 respondentów ogółem stanowili mieszkańcy małych miasteczek poniżej 20 tys. mieszkańców.

Wykres 2. Badani Małopolanie w przekroju na obszar zamieszkania (miasto/wieś) (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Największy odsetek respondentów zadeklarował wykształcenie wyższe (48%), a 36% – wykształcenie średnie lub policealne. Około 38% respondentów pracuje najemnie, 1/4 to niepracujący emeryci/renciści, a 1/5 prowadzi własną działalność gospodarczą.

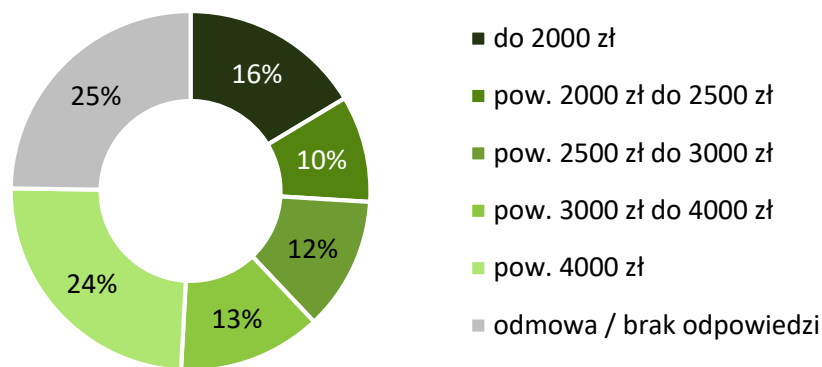
Wykres 3. Badani Małopolanie w przekroju na wykształcenie i status zawodowy¹ (n=2417)²

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Aż 1/4 respondentów nie zgodziła się na ujawnienie średniego miesięcznego dochodu netto („na rękę”) z ostatnich 3 miesięcy w przeliczeniu na 1 osobę w gospodarstwie domowym. Niespełna 40% ankietowanych otrzymuje tak zdefiniowany dochód o wartości powyżej 3000 zł.

Wykres 4. Badani Małopolanie w przekroju na uzyskiwany dochód netto (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

¹ Do kategorii „inne” należy zaliczyć grupy zawodowe, których odsetek w przeprowadzonym badaniu wyniósł poniżej 5%, tj.: pracujący emeryci/renciści, osoby uczące się, osoby na urlopie macierzyńskim/wychowawczym/rodzicielskim oraz osoby prowadzące gospodarstwo rolne.

² Respondenci o wykształceniu podstawowym lub gimnazjalnym nie byli brani pod uwagę w analizie w przekroju na wykształcenie, z uwagi na ich małą reprezentatywność (3%).

WNIOSKI

- Aż **88% ankietowanych** Małopolan odczuwa **więź ze swoją miejscowością zamieszkania**, w tym ponad połowa jest z nią silnie związana.
- Niemal **3/4 badanych** Małopolan **pozytywnie ocenia stan relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy** zamieszkania, z czego 44% deklaruje, że są one bardzo dobre.
- Małopolanie wykazują wysoki poziom solidarności społecznej i empatii względem innych. Ponad **85% zadeklarowało gotowość pomocy mieszkańcom** w swojej najbliższej okolicy zamieszkania.
- Niespełna **1/3 badanych Małopolan uważa się za osobę aktywnie działającą na rzecz swojej społeczności**. Analogiczny odsetek odnotowano w przypadku poczucia wpływu na decyzje podejmowane w społeczności lokalnej.
- Spośród form partycypacji na rzecz społeczności lokalnej w trakcie ostatnich 12 miesięcy, **najwięcej wskazań uzyskał udział w wyborach samorządowych – 88% ankietowanych brało w nich udział co najmniej raz**. W czołowej trójce znalazły się też: wolontariat, działalność charytatywna i pomoc w zbiórkach – 58% oraz podpis pod petycją w sprawach dot. społeczności lokalnej – 48%.
- Dla Małopolan, którzy nie wyrazili chęci zaangażowania się w inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej w przyszłości, **główną barierą jest brak czasu**.
- W ciągu ostatnich 12 miesięcy **jedynie 30% badanych Małopolan angażowało się w działalność wolontariacką**.
- Małopolanie **nie angażują się w wolontariat głównie z uwagi na brak czasu – 43%**. Co czwarty ankietowany nie znajduje z kolei odpowiedniej oferty działań w swojej okolicy zamieszkania.
- **Większość (tj. 61%)** badanych małopolskich wolontariuszy **preferuje wolontariat krótkoterminowy** oraz wolontariat w ramach organizacji pozarządowej lub instytucji publicznej (58%).
- Ponad połowa respondentów zaangażowanych w wolontariat w ciągu ostatnich 12 miesięcy **zajmowała się wsparciem dzieci**. W czołowej trójce znalazło się też wsparcie zwierząt (41%) oraz wsparcie osób chorych (35%).
- Małopolscy wolontariusze **najczęściej udzielają się 1–3 razy w miesiącu (30%)**. Spora grupa podejmuje działania tego typu rzadziej niż raz w miesiącu (27%), a tylko niespełna co dziesiąty – 3 razy w tygodniu lub częściej.
- Najczęściej wskazywanym **źródłem informacji o możliwości zaangażowania się w wolontariat były media lokalne** typu radio, prasa, telewizja – 53%. Niemal 30% wskazało na media społecznościowe. Opinię o tym, że ciężko uzyskać informacje na ten temat wyraziło jedynie 13% badanych.
- Aż **80% ankietowanych Małopolan wspiera finansowo jakieś organizacje społeczne** (stowarzyszenia, fundacje itp.), przy czym najczęściej (tj. 65%) przekazuje 1,5% podatku na ich działalność. Sporym zainteresowaniem cieszą się też zbiórki finansowe na określony cel (61%).

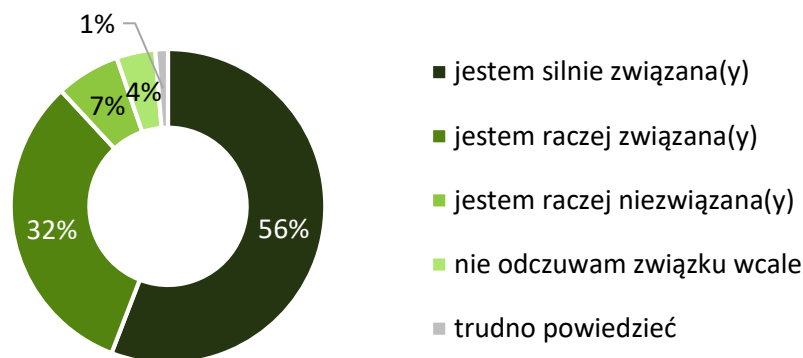
RELACJE ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ

Poziom przywiązania do miejscowości zamieszkania

W świetle wyników badania aż **88% ankietowanych Małopolan odczuwa więź ze swoją miejscowością zamieszkania**, w tym ponad połowa deklaruje, że jest z nią silnie związana. **Poziom przywiązania do miejsca zamieszkania rośnie wraz z wiekiem** – najwięcej deklaracji padło ze strony seniorów powyżej 75. roku życia (95%) oraz w wieku 60–74 lat (91%). Dla porównania odsetek wskazań wśród Małopolan w wieku 18–24 lat wyniósł 80%

Wykres 5. Czy czuje się Pan(i) związana(y) z miejscowością zamieszkania? (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Co ciekawe, w przekroju na obszar zamieszkania **najwięcej deklaracji o przywiązaniu do miejsca swojego zamieszkania padło ze strony mieszkańców Krakowa – 92%**. Na drugiej pozycji znaleźli się mieszkańcy podregionu nowotarskiego (91%), a w przekroju na miasto/wieś – mieszkańcy miast o liczbie ludności z przedziału 20–50 tys. mieszkańców (89%).

Tabela 1. Poczucie związku z miejscowością zamieszkania a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)

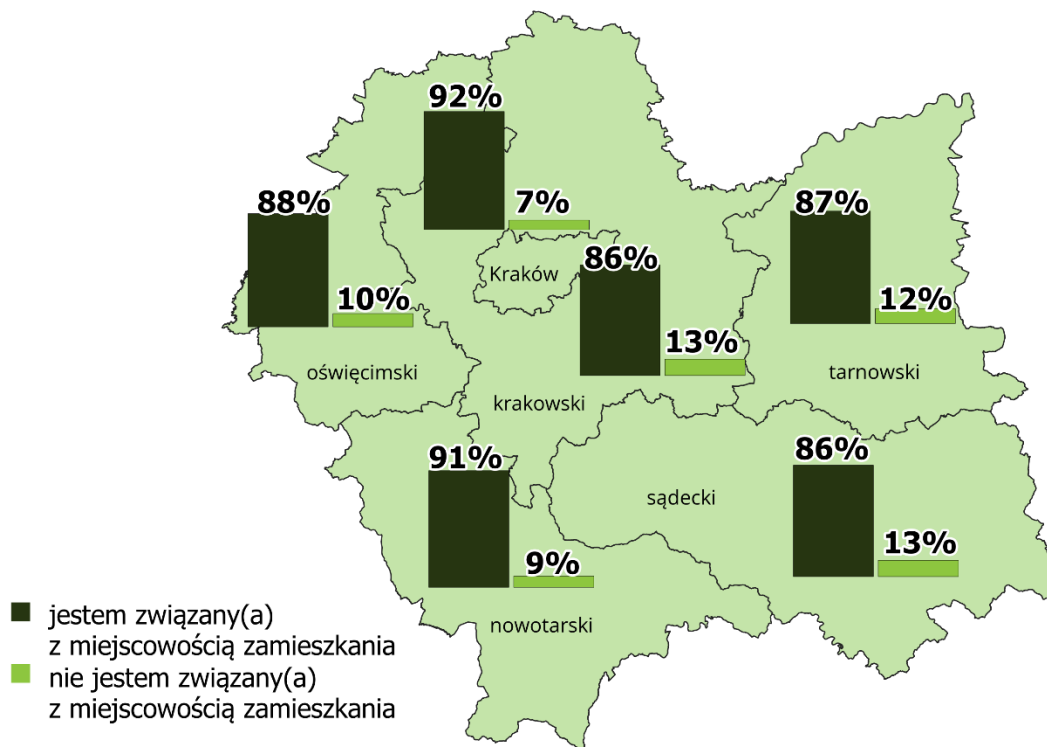
	JESTEM ZWIĄZANA(Y)	NIE JESTEM ZWIĄZANA(Y)
kobieta	89%	10%
mężczyzna	87%	12%
18–24 lata	80%	17%
25–44 lata	86%	12%
45–59 lat	89%	10%
60–74 lata	91%	8%
powyżej 75 roku życia	95%	5%
obszar miejski	89%	10%
• miasta: 500 tys. i więcej mieszkańców (Kraków)	92%	7%

	JESTEM ZWIĄZANA(Y)	NIE JESTEM ZWIĄZANA(Y)
• miasta: 50–500 tys. mieszkańców	81%	19%
• miasta: 20–50 tys. mieszkańców	89%	10%
• miasta: poniżej 20 tys. mieszkańców	88%	11%
obszar wiejski	87%	11%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mapa 1. Poczucie związku ze swoją miejscowością a podregion zamieszkania (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

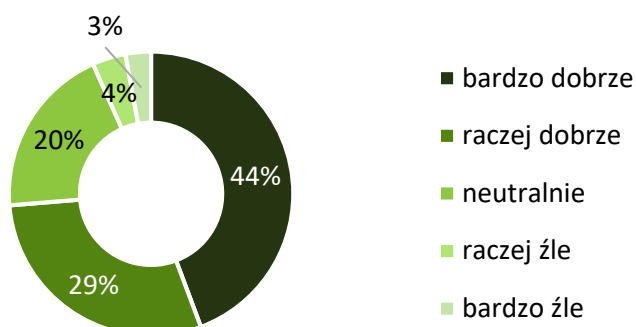
Stan relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy zamieszkania

Niemal **3/4** badanych Małopolan pozytywnie ocenia stan relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy zamieszkania, z czego 44% deklaruje, że są one bardzo dobre. Lokalne relacje międzyludzkie w nieco lepszym świetle widzą kobiety (76%), osoby w wieku 45–59 lat (76%), mieszkańcy wsi (75%) oraz mieszkańcy podregionów: nowotarskiego, oświęcimskiego i nowosądeckiego (75% lub więcej). Najniższy wynik odnotowano wśród mieszkańców podregionu tarnowskiego (69%).

Wykres 6. Jak ocenia Pan(i) stan relacji międzyludzkich w swojej najbliższej okolicy zamieszkania? (n=2417)

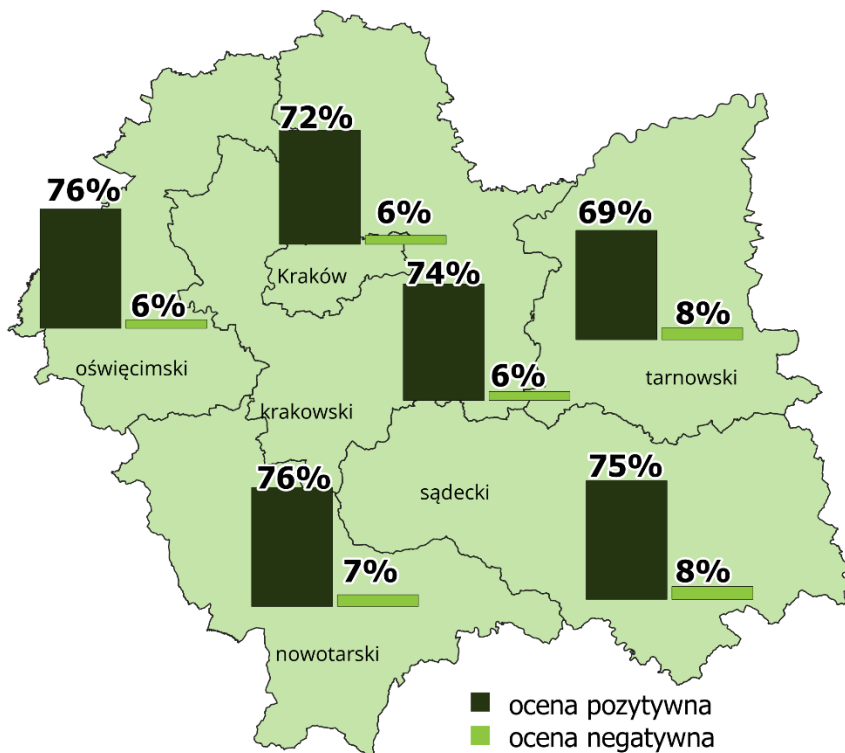
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Tabela 2. Ocena stanu relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy zamieszkania a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)

	OCENA POZYTYWNA	OCENA NEGATYWNA
kobieta	76%	6%
mężczyzna	71%	8%
18–24 lata	73%	7%
25–44 lata	74%	5%
45–59 lat	76%	6%
60–74 lata	72%	10%
powyżej 75. roku życia	73%	7%
obszar miejski	73%	7%
• miasta: 500 tys. i więcej mieszkańców (Kraków)	72%	6%
• miasta: 50–500 tys. mieszkańców	71%	10%
• miasta: 20–50 tys. mieszkańców	71%	6%
• miasta: poniżej 20 tys. mieszkańców	75%	7%
obszar wiejski	75%	7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mapa 2. Ocena stanu relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy a podregion zamieszkania (n=2417)

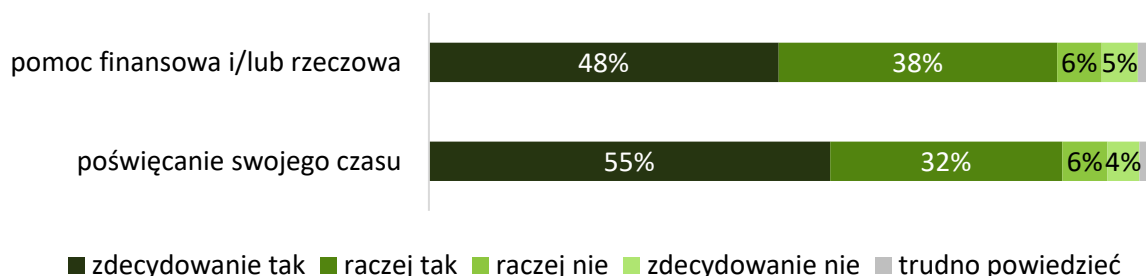
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Gotowość do pomocy innym mieszkańcom w razie potrzeby

W świetle wyników badania Małopolskanie wykazują wysoki poziom solidarności społecznej i empatii względem innych. Ponad **85% ankietowanych zadeklarowało gotowość pomocy innym mieszkańcom w swojej najbliższej okolicy zamieszkania** (tj. sąsiadom, mieszkańcom osiedla czy sołectwa) w razie potrzeby – zarówno pomoc o charakterze finansowym i/lub rzeczowym, jak i poświęcanie swojego wolnego czasu. Warto podkreślić, że około połowa – w sposób zdecydowany. Brak chęci niesienia tego typu pomocy wskazał jedynie co dziesiąty ankietowany.

Wykres 7. Czy jest Pan(i) gotowa(y) pomóc innym mieszkańcom w swojej najbliższej okolicy zamieszkania w razie potrzeby? (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Pomoc o charakterze finansowym i/lub rzeczowym częściej deklarowały kobiety (87%), osoby w wieku 45–59 lat (90%), prowadzący działalność gospodarczą (92%), osoby z wykształceniem wyższym (91%) oraz Małopolanie o dochodzie wyższym (tj. co najmniej 3000 zł netto) – 91%.

Deklaracje odnośnie gotowości poświęcania swojego czasu wolnego na rzecz pomocy innym częściej padały ze strony mężczyzn (88%), osób w wieku 45–59 lat (91%), osób bezrobotnych (94%) oraz ponownie osób z wyższym wykształceniem (89%).

Pomoc finansową innym mieszkańcom w razie potrzeby nieco częściej deklarowali mieszkańcy podregionu krakowskiego (89% vs. 84% w podregionie tarnowskim). Z kolei na poświęcanie wolnego czasu na rzecz pomocy lokalnej społeczności częściej wskazywali mieszkańcy podregionu nowosądeckiego (91% vs. 82% wśród krakowian).

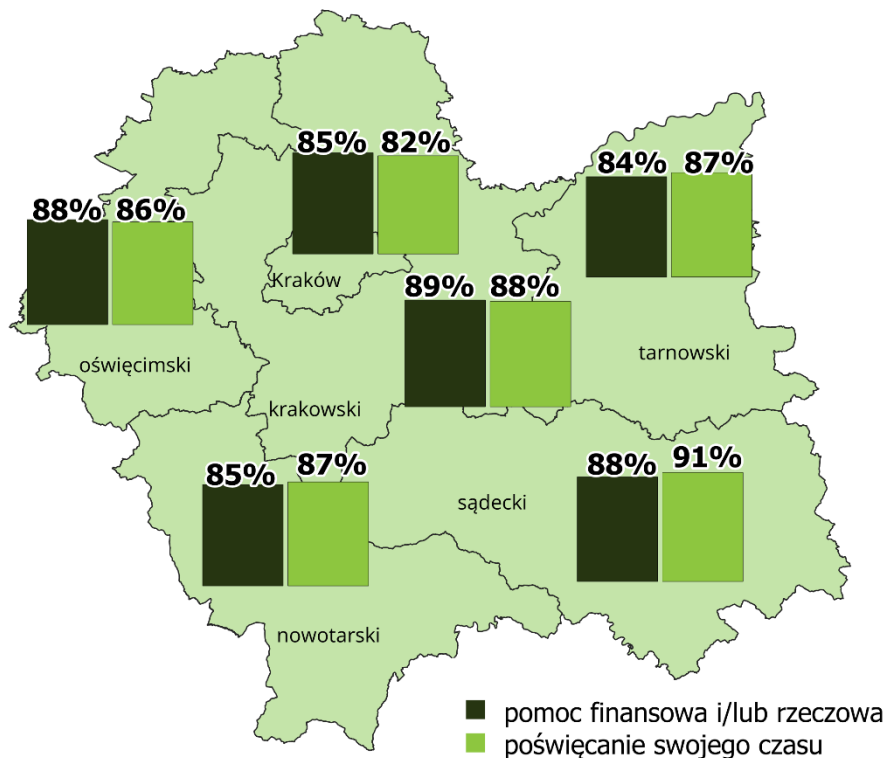
Tabela 3. Gotowość pomocy innym mieszkańcom w swojej najbliższej okolicy zamieszkania w razie potrzeby a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)

	POMOC FINANSOWA I/LUB RZECZOWA	POŚWIĘCENIE SWOJEGO CZASU
kobieta	87%	86%
mężczyzna	85%	88%
18–24 lata	77%	83%
25–44 lata	88%	88%
45–59 lat	90%	91%
60–74 lata	86%	86%
powyżej 75. roku życia	80%	75%
jestem bezrobotny/a	82%	94%
pracuję (praca najemna)	91%	90%
prowadzę działalność gospodarczą	92%	88%
jestem na emeryturze lub rencie i nie pracuję	80%	79%
zasadnicze zawodowe	79%	83%
średnie lub policealne	85%	86%
wyższe	91%	89%
obszar miejski	86%	86%
obszar wiejski	87%	88%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mapa 3. Gotowość pomocy innym mieszkańcom w swojej najbliższej okolicy a podregion zamieszkania (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

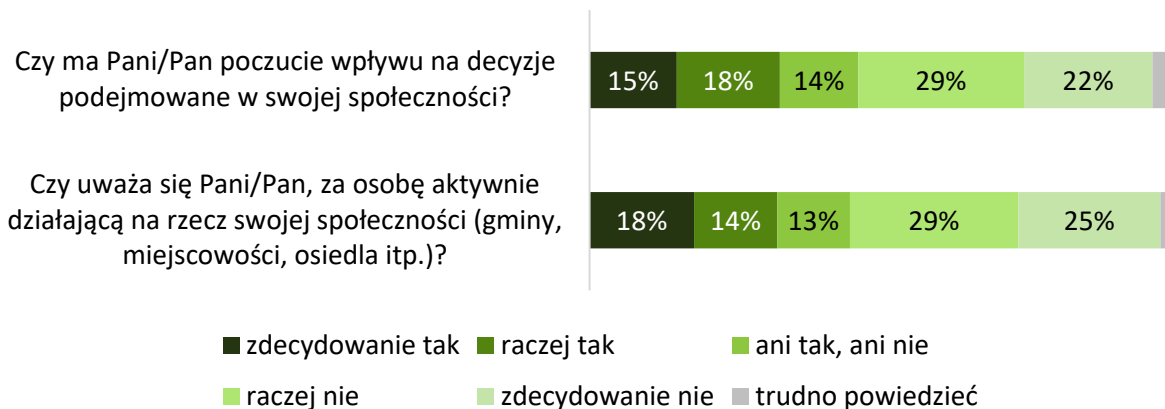
AKTYWNOŚĆ NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Samocena aktywności i poczucia wpływu na społeczność lokalną

Niespełna **1/3** badanych Małopolan uważa się za osobę aktywnie działającą na rzecz swojej społeczności. Analogiczny odsetek odnotowano wśród respondentów w przypadku poczucia wpływu na decyzje podejmowane w społeczności lokalnej (z czego jedynie 15% w sposób zdecydowany).

Wykres 8. Samoocena aktywności na rzecz społeczności lokalnej oraz poczucia wpływu na nią (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Za osobę aktywnie działającą na rzecz swojej społeczności częściej uważają się kobiety (35%), seniorzy w wieku 60–74 lat (35%), mieszkańcy miast o ludności 50–500 tys. mieszkańców (tj. Tarnowa i Nowego Sącza) – 41% vs. 29% Krakowian oraz osoby z wykształceniem wyższym (33%).

Poczucie wpływu na decyzje podejmowane w swojej społeczności ponownie częściej odczuwają kobiety (35%), seniorzy w wieku 60–74 lat (36%) oraz osoby z wykształceniem wyższym (35%). W przekroju na obszar zamieszkania (miasto/wieś), dominują w tym przypadku mieszkańcy Krakowa oraz mieszkańcy miasteczek poniżej 20 tys. mieszkańców (oba po 35%).

Warto podkreślić, że najmniej pewnie w zakresie omawianych aspektów czują się mieszkańcy najmłodszy (tj. w wieku 18–24 lat) – jedynie około 1/4 z nich zarówno sądzi, że aktywnie działa na rzecz lokalnej społeczności, jak i ma świadomość poczucia wpływu na decyzje lokalne.

Mieszkańcy podregionu nowosądeckiego częściej niż pozostali mają poczucie aktywnego działania na rzecz lokalnej społeczności (38% vs. 29% wśród krakowian). Na równi z mieszkańcami podregionu krakowskiego oraz Krakowa wykazują oni również większe poczucie wpływu na decyzje podejmowane w lokalnej społeczności (35%).

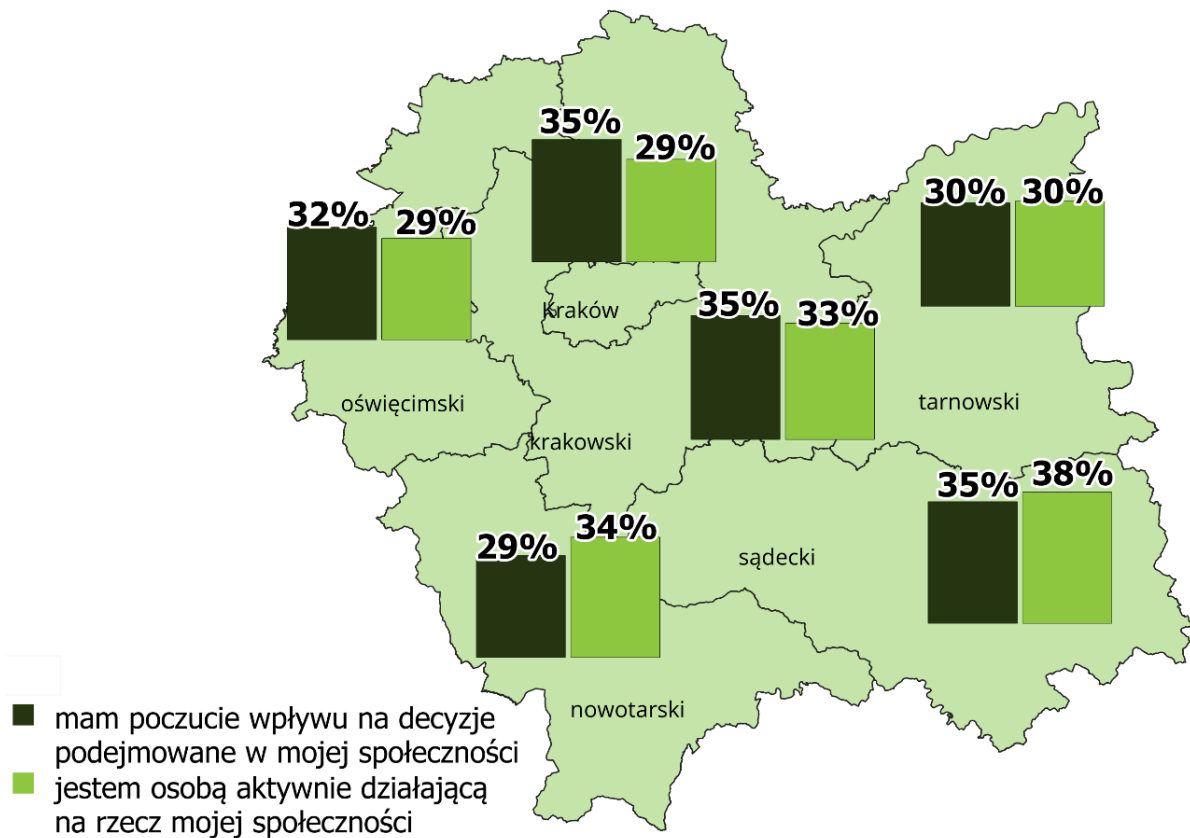
Tabela 4. Samoocena działalności na rzecz społeczności lokalnej a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)

	MAM POCZUCIE WPŁYWU NA DECYZJE	AKTYWNE DZIAŁAM NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI
kobieta	35%	35%
mężczyzna	31%	29%
18–24 lata	27%	25%
25–44 lata	34%	33%
45–59 lat	31%	33%
60–74 lata	36%	35%
powyżej 75. roku życia	30%	28%
obszar miejski	34%	31%

	MAM POCZUCIE WPLYWU NA DECYZJE	AKTYWNI DZIAŁAM NA RZECZ SPOŁECZNOŚCI
• miasta: 500 tys. i więcej mieszkańców (Kraków)	35%	29%
• miasta: 50–500 tys. mieszkańców	31%	41%
• miasta: 20–50 tys. mieszkańców	32%	30%
• miasta: poniżej 20 tys. mieszkańców	35%	32%
obszar wiejski	31%	34%
zasadnicze zawodowe	27%	31%
średnie lub policealne	32%	32%
wyższe	35%	33%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mapa 4. Samoocena działalności na rzecz społeczności lokalnej a podregion zamieszkania (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Częstotliwość i formy zaangażowania na rzecz społeczności lokalnej

Wszyscy Małopolanie zostali zapytani o rodzaje działań, jakie podejmowali na rzecz społeczności lokalnej i jak często angażowali się w nie w trakcie ostatnich 12 miesięcy. Spośród szeregu zaproponowanych form partycypacji, **najwięcej wskazań uzyskał udział w wyborach samorządowych – aż 88% ankietowanych brało w nich udział co najmniej raz**. W czołowej trójce działań na rzecz społeczności lokalnej znalazły się też: wolontariat, działalność charytatywna i pomoc w zbiórkach – 58% respondentów oraz podpis pod petycją w sprawach dot. społeczności lokalnej – 48% respondentów.

Warto podkreślić, że **uczestnictwo w Budżecie Obywatelskim w trakcie ostatnich 12 miesięcy zadeklarowała łącznie 1/3 ankietowanych** (z czego ponad co dziesiąty w sposób regularny).

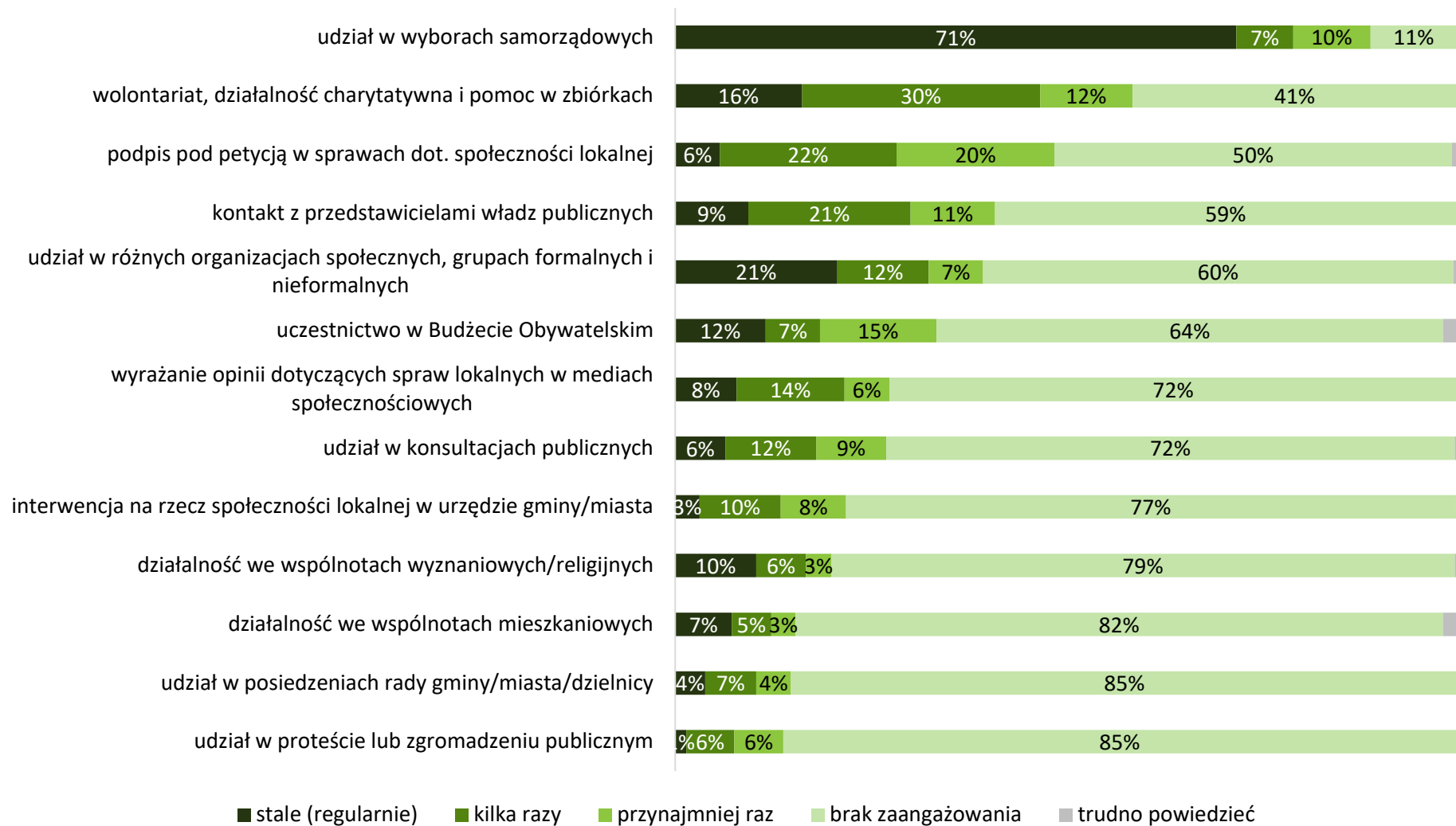
Najmniejszą popularnością wśród Małopolan cieszyły się z kolei takie formy zaangażowania na rzecz lokalnej społeczności jak: **udział w proteście lub zgromadzeniu publicznym (14%)**, udział w posiedzeniach rady gminy/miasta/dzielnicy (15%) czy działalność we wspólnotach mieszkaniowych (15%).

Wśród wskazań o charakterze „inne” znalazły się takie formy zaangażowania jak: Ochotnicze Straże Pożarne, działalność w lokalnych organizacjach pozarządowych, kiermaszach, zbiórkach czy lokalnych inicjatywach na rzecz ochrony środowiska.

Regularny udział w wyborach samorządowych w trakcie ostatnich 12 miesięcy częściej deklarowały kobiety (72%), seniorzy powyżej 60. roku życia (78% vs. 46% wśród Małopolan najmłodszych w wieku 18–24 lat), osoby z wykształceniem wyższym (79%) oraz mieszkańcy podregionu nowosądeckiego (76%).

Na uczestnictwo w Budżecie Obywatelskim ogółem (tj. co najmniej raz w trakcie ostatnich miesięcy) częściej wskazywali respondenci w wieku 45–59 lat (38%) oraz respondenci najmłodszy w wieku 18–24 lat (37%), a najrzadziej seniorzy powyżej 75. roku życia (20%) oraz w wieku 60–74 lat (29%). Więcej deklaracji padło ze strony pracowników najemnych (39%), mieszkańców miast (38%, tj. aż 12 p.p. różnicy względem mieszkańców wsi) oraz osób z wykształceniem wyższym (43%).

Wykres 9. Proszę wskazać w jakie formy działania na rzecz społeczności lokalnej i jak często angażował(a) się Pan(i) w trakcie ostatnich 12 miesięcy? (n=2417)

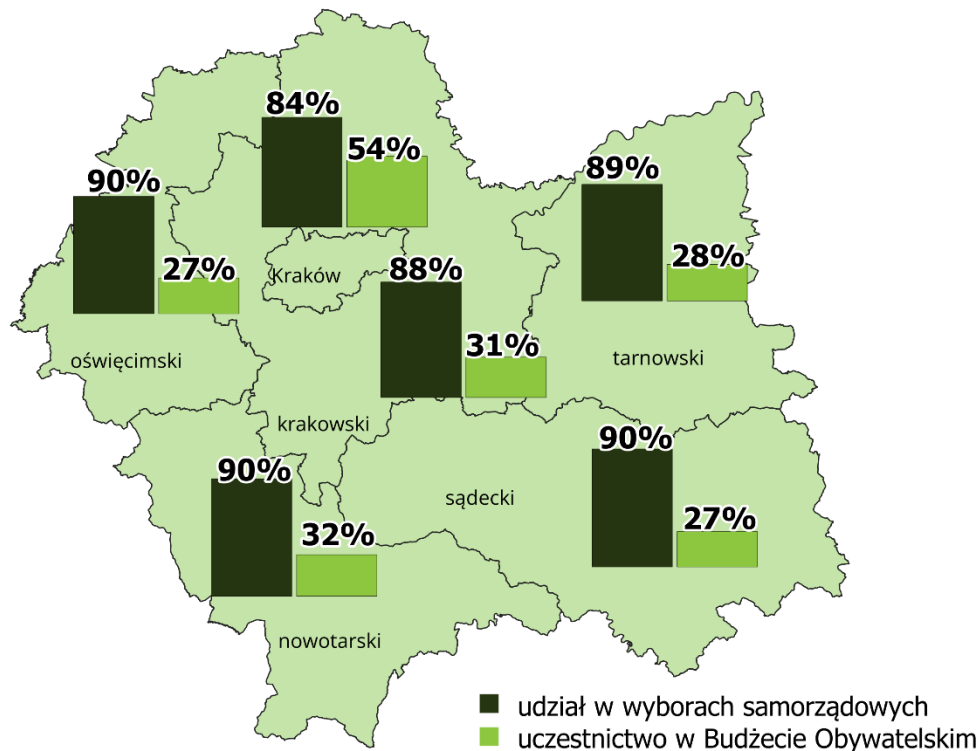
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Tabela 5. Wybrane formy działania na rzecz społeczności w trakcie ostatnich 12 miesięcy a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)

	UDZIAŁ W WYBORACH SAMORZĄDOWYCH			UCZESTNICTWO W BUDŻECIE OBYWATELSKIM		
	OGÓŁEM	REGULARNE	BRAK ZAANGAŻOWANIA	OGÓŁEM	REGULARNIE	BRAK ZAANGAŻOWANIA
kobieta	89%	72%	9%	33%	12%	64%
mężczyzna	87%	70%	13%	34%	11%	64%
18–24 lata	83%	46%	15%	37%	10%	61%
25–44 lata	88%	70%	11%	34%	12%	63%
45–59 lat	88%	74%	11%	38%	14%	59%
60–74 lata	91%	78%	8%	29%	10%	68%
powyżej 75. roku życia	87%	78%	13%	20%	8%	77%
jestem bezrobotny/a	83%	54%	17%	22%	7%	75%
pracuję (praca najemna)	88%	75%	11%	39%	15%	59%
prowadzę działalność gospodarczą	90%	72%	10%	37%	12%	61%
jestem na emeryturze lub rencie i nie pracuję	88%	75%	11%	23%	9%	74%
zasadnicze zawodowe	83%	60%	16%	17%	5%	80%
średnie lub policealne	88%	68%	12%	29%	10%	69%
wyższe	92%	79%	8%	43%	15%	54%
obszar miejski	87%	71%	12%	38%	14%	60%
obszar wiejski	90%	72%	10%	26%	8%	70%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mapa 5. Wybrane formy zaangażowania ogółem na rzecz społeczności w trakcie ostatnich 12 miesięcy a podregion zamieszkania (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Skłonność do zaangażowania się w inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej

Małopolanie, którzy nie wskazali na żadną z form uczestnictwa (tj. 108 ankietowanych), zostali dopytani o potencjalną **skłonność do zaangażowania się** w przyszłości w inicjatywy na rzecz swojej lokalnej społeczności, w przypadku dysponowania wolnym czasem. Jak wynika z danych, **jedynie 1/4 z nich wyraziła taką gotowość (tj. 27 respondentów)** – z czego 7 respondentów w sposób jednorazowy, a 10 respondentów w sposób cykliczny (pozostałe 10 respondentów wskazało „trudno powiedzieć”).

Wśród respondentów skłonnych do podjęcia inicjatyw na rzecz społeczności lokalnej w przyszłości dominowały:

- kobiety (16 na 27 respondentów),
- osoby w wieku 25–44 lat (13 na 27 respondentów),
- pracownicy najemni (12 na 27 respondentów),
- mieszkańcy miast (15 na 27 respondentów),
- mieszkańcy podregionu krakowskiego (10 na 27 respondentów).

Dla Małopolan, którzy nie wyrazili chęci zaangażowania się w inicjatywy na rzecz społeczności lokalnej również w przyszłości (tj. 81 respondentów), główną barierą jest **brak czasu (33 na 81**

respondentów). W dalszej kolejności znalazły się takie aspekty jak: brak chęci (14 na 81 respondentów), brak przekonania, że można coś zmienić, że mogą mieć na coś wpływ (11 na 81 respondentów). Wśród pojedynczych wskazań o charakterze „inne” padały takie bariery jak: zły stan zdrowia, trudności z dojazdem, podeszły wiek i złe samopoczucie.

ZAANGAŻOWANIE W DZIAŁALNOŚĆ WOLONTARIACKĄ

Działalność wolontariacka – czynniki motywujące oraz bariery

W świetle wyników **w ciągu ostatnich 12 miesięcy jedynie 30% badanych Małopolan angażowało się w działalność wolontariacką.** Częściej tego typu zaangażowanie deklarowały kobiety (34% vs. 25% wśród mężczyzn), osoby młodsze poniżej 60. roku życia (powyżej 30% vs. 19% wśród seniorów powyżej 75. roku życia), pracownicy najemni (36%) oraz osoby z wykształceniem wyższym (39% vs. 19% wśród respondentów z wykształceniem zasadniczym zawodowym).

Wykres 10. Zaangażowanie w działalność wolontariacką w trakcie ostatnich 12 miesięcy (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

„Czuję potrzebę pomocy. Znalazłam odpowiednią dziedzinę, w której czuję się dobrze i mam wiedzę na ten temat, więc zaangażowałam się w udzielanie wsparcia”.

[kobieta, 60–74 lata, podregion oświęcimski]

„Jestem związany ze swoim miastem i chcę wspierać jego mieszkańców”.

[mężczyzna, powyżej 75. r.ż., podregion nowosądecki]

„Kiedy widzę, że potrzebne jest wsparcie, uruchamia się we mnie odruch pomocy”.

[kobieta, 25-44 lata, podregion krakowski]

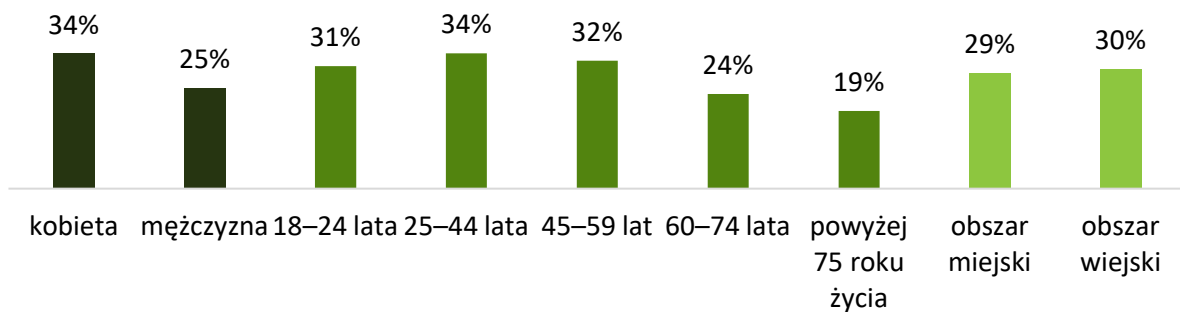
„Drugi człowiek jest dla mnie ważny, chcę wspierać ludzi w gorszej sytuacji życiowej”.

[kobieta, 60-74 lata, podregion nowosądecki]

„Lubię zwierzęta i miałam dużo wolnego czasu – nie potrzebuję większej motywacji”.

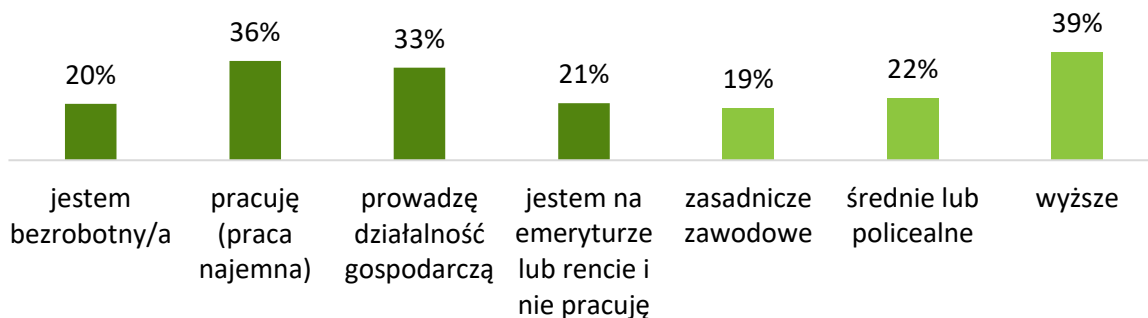
[kobieta, 25-44 lata, podregion tarnowski]

Wykres 11. Zaangażowanie w wolontariat w trakcie ostatnich 12 miesięcy a wybrane kategorie społeczno-demograficzne (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

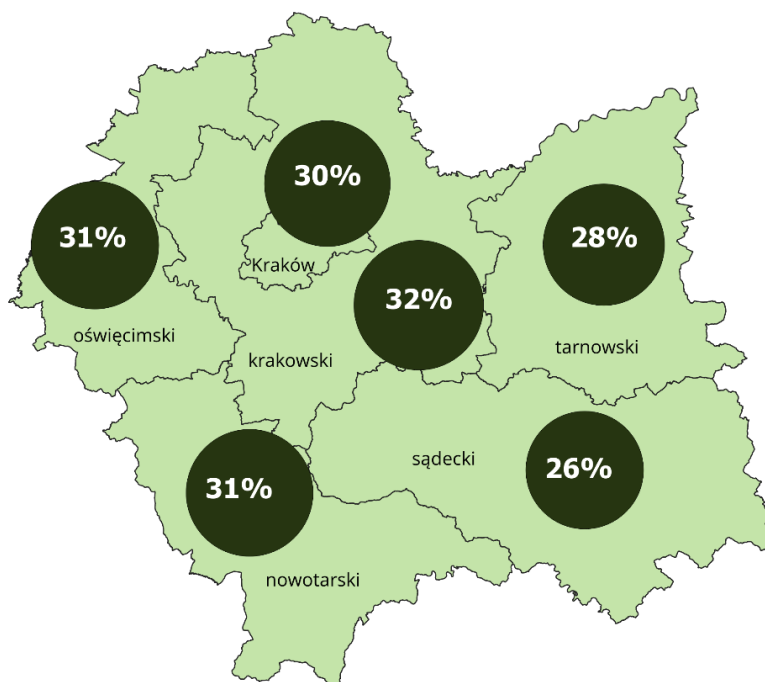
Wykres 12. Zaangażowanie w wolontariat w trakcie ostatnich 12 miesięcy a status zawodowy i wykształcenie (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

W przekroju na podregion zamieszkania nieco bardziej aktywni z zakresu działalności wolontariackiej byli mieszkańcy podregionu krakowskiego (32% vs. 26% wśród mieszkańców podregionu nowosądeckiego).

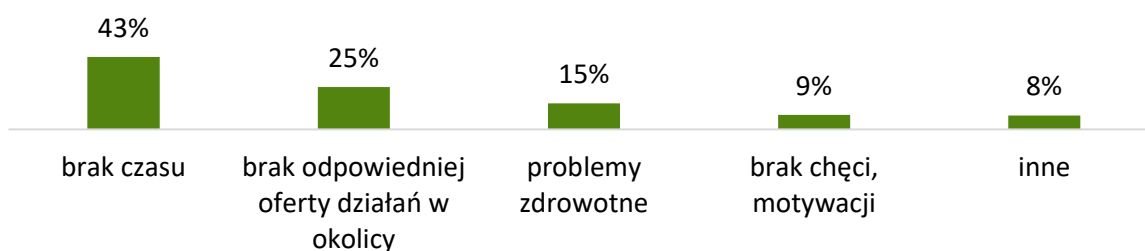
Mapa 6. Zaangażowanie w wolontariat w trakcie ostatnich 12 miesięcy a podregion zamieszkania (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mieszkańcy, którzy wskazali na brak zaangażowania w działalność wolontariacką w ciągu ostatnich 12 miesięcy (tj. 1699 respondentów), zostali dopytani o przyczyny braku zainteresowania tego typu działalnością. W świetle wyników **Małopolskie nie angażują się w wolontariat głównie z uwagi na brak czasu – 43%**. Co czwarty ankietowany nie znajduje z kolei odpowiedniej oferty działań w swojej okolicy zamieszkania.

Wykres 13. Przyczyny braku zaangażowania w działalność wolontariacką w ciągu ostatnich 12 miesięcy (n=1699)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

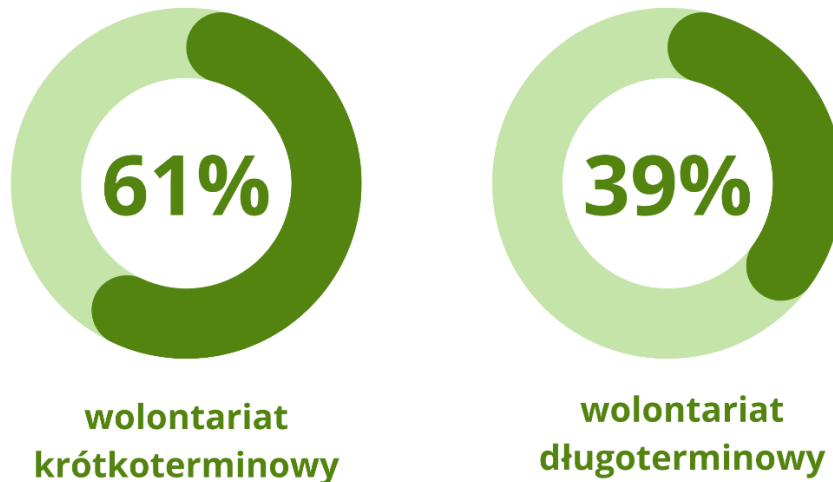
Formy zaangażowania w wolontariat

Małopolskie zaangażowani w wolontariat w trakcie ostatnich 12 miesięcy (tj. 718 respondentów) zostali dopytani o jego formy. Z odpowiedzi wynika, że **większość (tj. 61%) małopolskich**

wolontariuszy preferuje wolontariat krótkoterminowy oraz **wolontariat w ramach organizacji pozarządowej lub instytucji publicznej (58%)**.

Wykres 14. W jaki rodzaj wolontariatu jest/był(a) Pan(i) zaangażowana(y) w ciągu ostatnich 12 miesięcy? (n=718)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

W wolontariat długoterminowy zdecydowanie częściej angażowali się niepracujący emeryci i renciści (51%). Częściej tego typu formę deklarowały kobiety (42%) oraz mieszkańcy miast (42%).

Tabela 6. Zaangażowanie w wolontariat długoterminowy w ciągu ostatnich 12 miesięcy a czynniki społeczno-demograficzne (n=718)

	WOLONTARIAT DŁUGOTERMINOWY
kobieta	42%
mężczyzna	36%
18–24 lata	38%
25–44 lata	34%
45–59 lat	43%
60–74 lata	42%
powyżej 75. roku życia	48%
jestem bezrobotny/a	43%
pracuję (praca najemna)	36%
prowadzę działalność gospodarczą	38%
jestem na emeryturze lub rencie i nie pracuję	51%
obszar miejski	42%
obszar wiejski	35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Wykres 15. W jaki rodzaj wolontariatu jest/był(a) Pan(i) zaangażowana(y) w ciągu ostatniego roku? (n=718)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Spośród 415 respondentów udzielających się na rzecz organizacji pozarządowej lub instytucji publicznej aż 63% wskazało na stowarzyszenia i fundacje prowadzące akcje ogólnopolskie. Nieco ponad 40% respondentów udzielało się w obszarze pomocy społecznej, a 38% wspomagało instytucje prowadzące działalność edukacyjną.

Wśród kategorii o charakterze „inne” najczęściej wskazywano na Ochotnicze Straże Pożarne, stowarzyszenia lokalne, organizacje religijne czy fundacje działające na rzecz dzieci bądź osób chorych lub niesamodzielnych.

Wykres 16. W działalność jakiego rodzaju organizacji pozarządowej lub instytucji publicznej jest Pan(i) zaangażowana(y)? (n=415)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

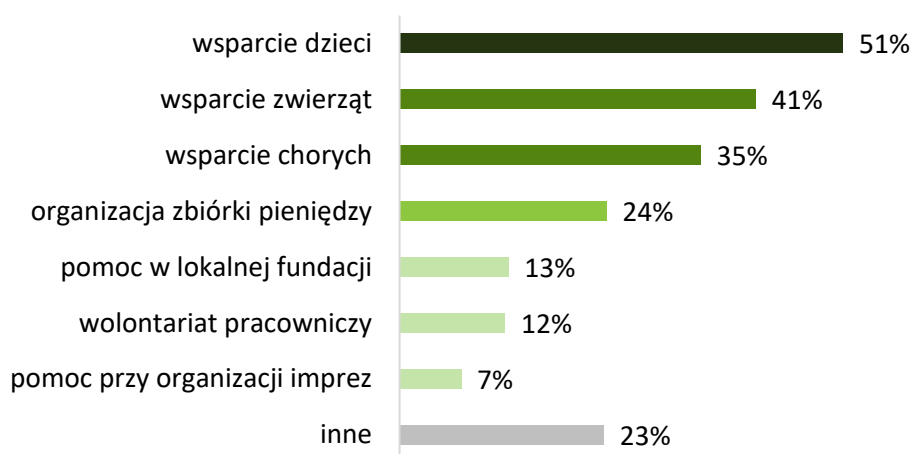
Czynności wykonywane w ramach wolontariatu

Ponad połowa z 718 respondentów zaangażowanych w wolontariat w ciągu ostatnich 12 miesięcy **zajmowała się wsparciem dzieci**. W czołowej trójce obszarów znalazło się też wsparcie zwierząt (41%) oraz wsparcie osób chorych (35%).

Niemal 1/4 ankietowanych z danej grupy wskazała na odpowiedź o charakterze „inne”, przy czym najczęściej wskazań dotyczyło: organizacja zbiórki rzeczowej, wsparcie osób starszych, akcje ekologiczne, np. sprzątanie lasów, działania edukacyjne, zakup żywności dla potrzebujących czy regularne wpłaty na konto wybranej fundacji.

Wykres 17. Jakie czynności wykonywał(a)/wykonuje Pan(i) w ramach wolontariatu? (n=718)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Zarówno **w przypadku wsparcia dzieci, zwierząt, jak i osób chorych, większą aktywnością wykazują się kobiety** (aż 13 p.p. różnicy względem mężczyzn w przypadku wsparcia zwierząt). Co ciekawe, w przypadku wsparcia zarówno dzieci, jak i zwierząt dominowali seniorzy.

Tabela 7. Najczęściej wskazywane czynności wykonywane w ramach wolontariatu a grupy społeczno-demograficzne (n=718)

	WSPARCIE DZIECI	WSPARCIE ZWIERZĄT	WSPARCIE CHORYCH	ORGANIZACJA ZBIÓRKI PIENIĘDZY
kobieta	52%	46%	36%	22%
mężczyzna	49%	33%	32%	26%
18–24 lata	42%	42%	35%	21%
25–44 lata	51%	32%	38%	24%
45–59 lat	51%	42%	35%	24%
60–74 lata	53%	50%	30%	27%
powyżej 75. roku życia	52%	67%	21%	14%
jestem bezrobotny/a	32%	36%	21%	25%

	WSPARCIE DZIECI	WSPARCIE ZWIERZĄT	WSPARCIE CHORYCH	ORGANIZACJA ZBIÓRKI PIENIĘDZY
pracuję (praca najemna)	54%	41%	37%	26%
prowadzę działalność gospodarczą	52%	28%	33%	20%
jestem na emeryturze lub rencie i nie pracuję	52%	59%	29%	20%
obszar miejski	49%	42%	32%	21%
obszar wiejski	53%	39%	38%	28%

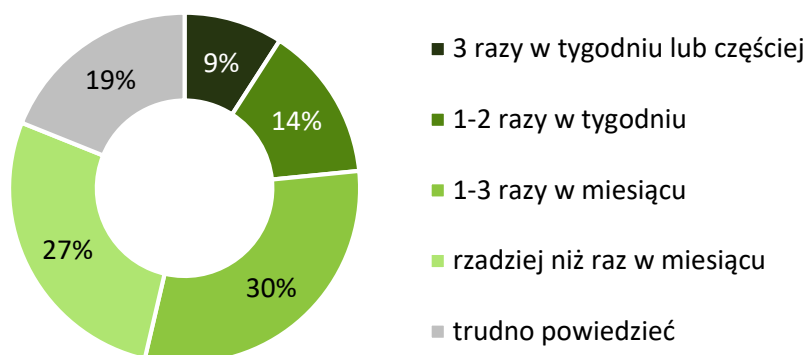
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Czas poświęcany na działalność wolontariacką

Małopolanie najczęściej udzielają się wolontariacko 1–3 razy w miesiącu (30%).

Spora grupa wolontariuszy podejmuje działania tego typu rzadziej niż raz w miesiącu (27%), a tylko **niespełna co dziesiąty – 3 razy w tygodniu lub częściej.**

Wykres 18. Ile czasu poświęca Pan/i na działalność wolontariacką? (n=718)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Tabela 8. Zaangażowanie w wolontariat co najmniej raz w tygodniu (suma odpowiedzi: „3 razy w tygodniu lub częściej” i „1-2 razy w tygodniu”) a czynniki społeczno-demograficzne (n=718)

	CO NAJMNIJ RAZ W TYGODNIU
kobieta	23%
mężczyzna	24%
18–24 lata	24%
25–44 lata	21%
45–59 lat	26%
60–74 lata	26%

	CO NAJMNIJ RAZ W TYGODNIU
powyżej 75 roku życia	19%
jestem bezrobotny/a	32%
pracuję (praca najemna)	26%
prowadzę działalność gospodarczą	16%
jestem na emeryturze lub rencie i nie pracuję	28%
obszar miejski	24%
obszar wiejski	23%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

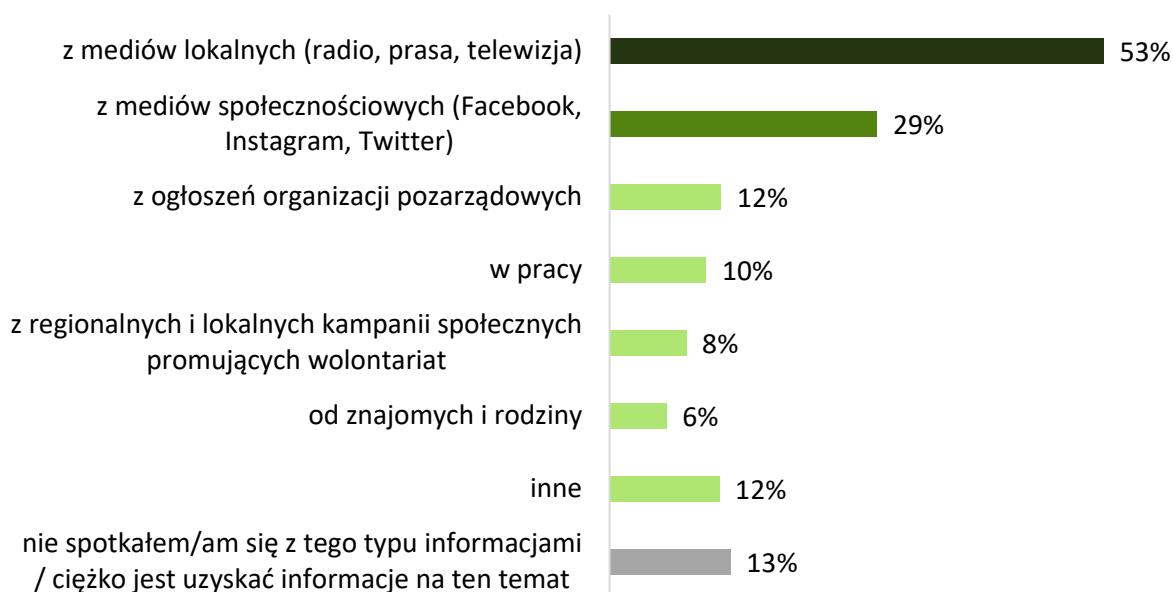
Źródła informacji na temat możliwości zaangażowania w wolontariat

Wszyscy ankietowani zostali na koniec zapytani, skąd według ich opinii można dowiedzieć się o możliwości zaangażowania się w wolontariat w ich miejscowości czy gminie. **Najczęściej wskazywanym źródłem informacji o wolontariacie były media lokalne** typu radio, prasa, telewizja – 53%.

Niemal 30% respondentów wskazało na media społecznościowe typu Facebook, Twitter, Instagram. **Opinię o tym, że ciężko uzyskać informacje na ten temat wyraziło jedynie 13% badanych Małopolan.**

Wykres 19. Skąd według Pana(i) można dowiedzieć się o możliwości zaangażowania się w wolontariat w Pana(i) miejscowości/gminie? (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

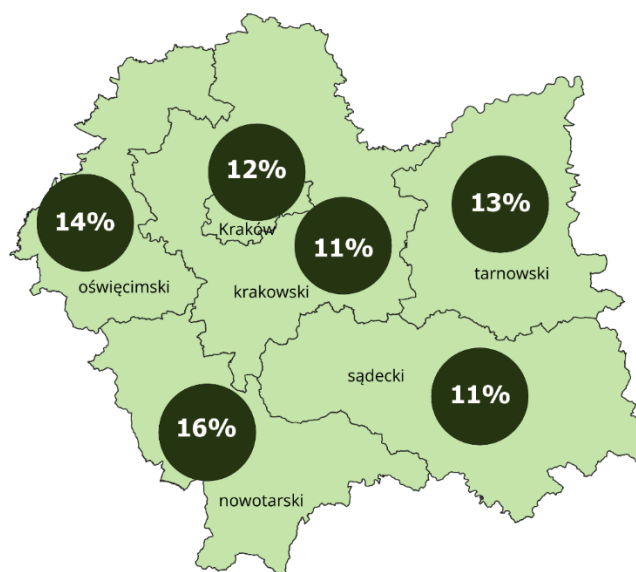
W ramach odpowiedzi o charakterze „inne” mieszkańcy wskazywali na takie źródła informacji jak: centra kultury, kościoły, organizacje senioralne typu klub seniora, miejski ośrodek pomocy społecznej, szkoły, urzędy gminy/miasta, koła gospodyń wiejskich, ulotki, informacje w przestrzeni publicznej, poczta pantoflowa (od przyjaciół, rodziny, w pracy) itp.

Tabela 9. Brak styczności z informacjami na temat możliwości zaangażowania się w wolontariat a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)

	CIĘŻKO JEST UZYSKAĆ INFORMACJE NA TEN TEMAT
kobieta	10%
mężczyzna	16%
18–24 lata	16%
25–44 lata	10%
45–59 lat	12%
60–74 lata	16%
powyżej 75 roku życia	17%
jestem bezrobotny/a	16%
pracuję (praca najemna)	10%
prowadzę działalność gospodarczą	12%
jestem na emeryturze lub rencie i nie pracuję	18%
obszar miejski	13%
obszar wiejski	13%
zasadnicze zawodowe	21%
średnie lub policealne	13%
wyższe	10%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mapa 7. Brak styczności z informacjami na temat możliwości zaangażowania się w wolontariat a podregion zamieszkania (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

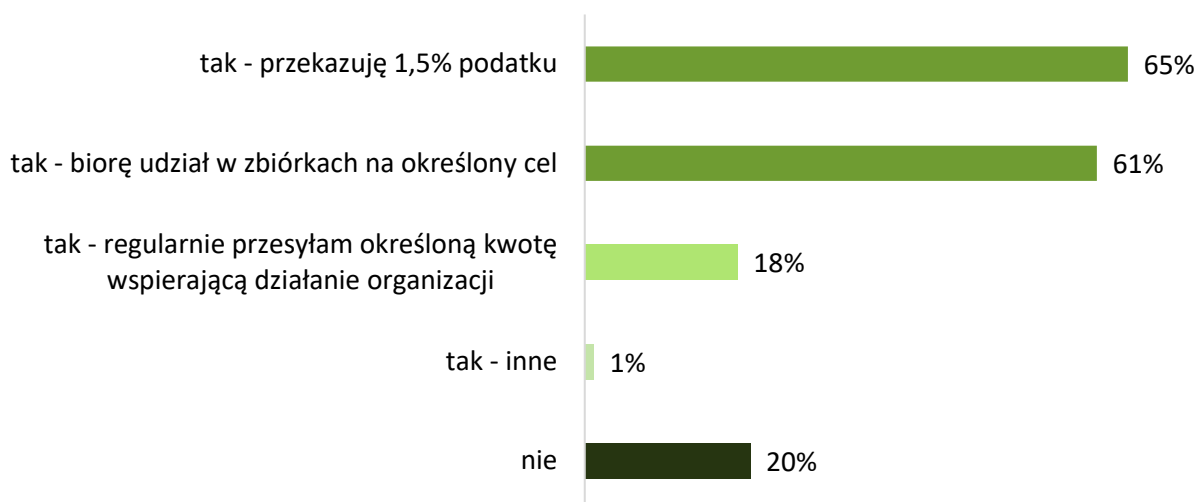
Deklarację o tym, że ciężko jest uzyskać informacje na temat możliwości zaangażowania się w wolontariat, częściej padały ze strony mężczyzn (16%), nie pracujących emerytów i rencistów (18%), osób z wykształceniem zawodowym (21%) oraz mieszkańców podregionu nowotarskiego (16%).

AKTYWNOŚĆ NA RZECZ FUNDACJI I STOWARZYSZEŃ

Pozytywny jest fakt, że **aż 80% badanych Małopolan wspiera finansowo jakieś organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.)**, przy czym **najwięcej (tj. 65%) przekazuje 1,5% podatku na ich działalność**. Sporym zainteresowaniem cieszą się też zbiórki finansowe na określony cel (61%).

Wykres 20. Czy wspiera Pan(i) finansowo jakieś organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.)? (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Wśród osób nie angażujących się w pomoc finansową na rzecz organizacji społecznych przeważali mężczyźni (21%), osoby najmłodsze w wieku 18–24 lat (31%), bezrobotni (38%), osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (33%), a w przekroju terytorialnym – mieszkańcy podregionu tarnowskiego (25%).

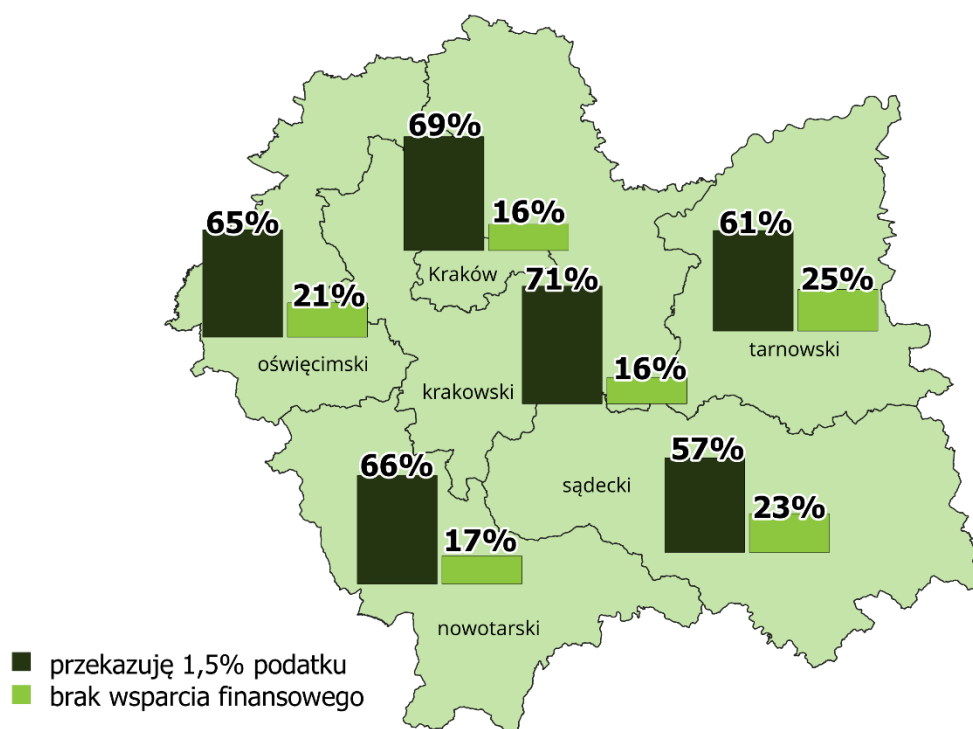
Występuje ponadto widoczna zależność pomiędzy wysokością średniego dochodu miesięcznego netto a wsparciem finansowym fundacji i stowarzyszeń – im dochód niższy, tym częściej wskazywano odpowiedzi negatywne (tj. od 28% w przypadku mieszkańców z dochodem najniższym do 2000 zł netto do 14% wśród mieszkańców z dochodem netto powyżej 4000 zł).

Tabela 10. Wsparcie finansowe organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji) a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)

	PRZEKAZUJĘ 1,5% PODATKU	BRAK WSPARCIA FINANSOWEGO
kobieta	65%	19%
mężczyzna	64%	21%
18–24 lata	50%	31%
25–44 lata	71%	16%
45–59 lat	67%	18%
60–74 lata	60%	21%
powyżej 75 roku życia	56%	23%
jestem bezrobotny/a	41%	38%
pracuję (praca najemna)	74%	14%
prowadzę działalność gospodarczą	74%	14%
jestem na emeryturze lub rencie i nie pracuję	54%	25%
zasadnicze zawodowe	44%	33%
średnie lub policealne	57%	24%
wyższe	79%	11%
obszar miejski	67%	19%
obszar wiejski	61%	21%

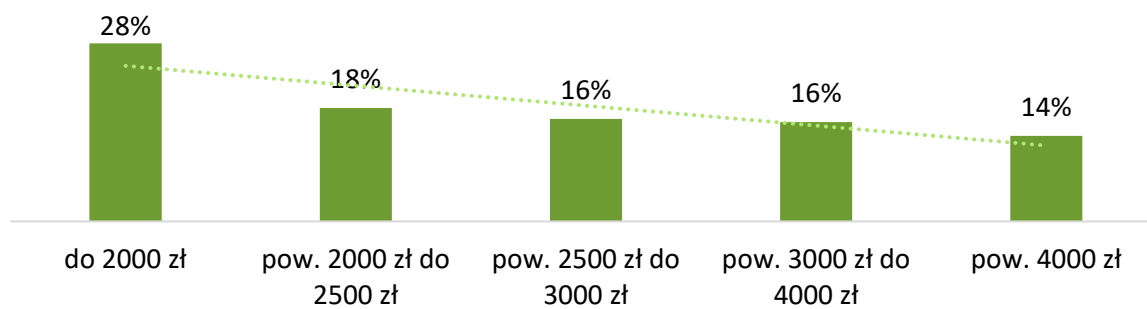
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Mapa 8. Wsparcie finansowe organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji) a podregion zamieszkania (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

Wykres 21. Brak wsparcia finansowego organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji) a średni dochód netto (n=2417)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CATI.

SPIS MAP

Mapa 1. Poczucie związku ze swoją miejscowością a podregion zamieszkania (n=2417).....	9
Mapa 2. Ocena stanu relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy a podregion zamieszkania (n=2417)	11
Mapa 3. Gotowość pomocy innym mieszkańcom w swojej najbliższej okolicy a podregion zamieszkania (n=2417).....	13
Mapa 4. Samoocena działalności na rzecz społeczności lokalnej a podregion zamieszkania (n=2417)	15
Mapa 5. Wybrane formy zaangażowania ogółem na rzecz społeczności w trakcie ostatnich 12 miesięcy a podregion zamieszkania (n=2417).....	19
Mapa 6. Zaangażowanie w wolontariat w trakcie ostatnich 12 miesięcy a podregion zamieszkania (n=2417).....	22
Mapa 7. Brak styczności z informacjami na temat możliwości zaangażowania się w wolontariat a podregion zamieszkania (n=2417).....	28
Mapa 8. Wsparcie finansowe organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji) a podregion zamieszkania (n=2417).....	30

SPIS TABEL

Tabela 1. Poczucie związku z miejscowością zamieszkania a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417).....	8
Tabela 2. Ocena stanu relacji międzyludzkich w najbliższej okolicy zamieszkania a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417).....	10
Tabela 3. Gotowość pomocy innym mieszkańcom w swojej najbliższej okolicy zamieszkania w razie potrzeby a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417).....	12
Tabela 4. Samoocena działalności na rzecz społeczności lokalnej a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417).....	14
Tabela 5. Wybrane formy działania na rzecz społeczności w trakcie ostatnich 12 miesięcy a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417).....	18
Tabela 6. Zaangażowanie w wolontariat długoterminowy w ciągu ostatnich 12 miesięcy a czynniki społeczno-demograficzne (n=718).....	23

Tabela 7. Najczęściej wskazywane czynności wykonywane w ramach wolontariatu a grupy społeczno-demograficzne (n=718)	25
Tabela 8. Zaangażowanie w wolontariat co najmniej raz w tygodniu (suma odpowiedzi: „3 razy w tygodniu lub częściej” i „1–2 razy w tygodniu”) a czynniki społeczno-demograficzne (n=718).....	26
Tabela 9. Brak styczności z informacjami na temat możliwości zaangażowania się w wolontariat a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)	28
Tabela 10. Wsparcie finansowe organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji) a czynniki społeczno-demograficzne (n=2417)	30

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Badani Małopolanie w przekroju na płeć i wiek (n=2417)	5
Wykres 2. Badani Małopolanie w przekroju na obszar zamieszkania (miasto/wieś) (n=2417)	5
Wykres 3. Badani Małopolanie w przekroju na wykształcenie i status zawodowy (n=2417)	6
Wykres 4. Badani Małopolanie w przekroju na uzyskiwany dochód netto (n=2417)	6
Wykres 5. Czy czuje się Pan(i) związana(y) z miejscowością zamieszkania? (n=2417)	8
Wykres 6. Jak ocenia Pan(i) stan relacji międzyludzkich w swojej najbliższej okolicy zamieszkania? (n=2417)	10
Wykres 7. Czy jest Pan(i) gotowa(y) pomóc innym mieszkańcom w swojej najbliższej okolicy zamieszkania w razie potrzeby? (n=2417)	12
Wykres 8. Samoocena aktywności na rzecz społeczności lokalnej oraz poczucia wpływu na nią (n=2417)	14
Wykres 9. Proszę wskazać w jakie formy działania na rzecz społeczności lokalnej i jak często zaangażował(a) się Pan(i) w trakcie ostatnich 12 miesięcy? (n=2417)	17
Wykres 10. Zaangażowanie w działalność wolontariacką w trakcie ostatnich 12 miesięcy (n=2417)..	20
Wykres 11. Zaangażowanie w wolontariat w trakcie ostatnich 12 miesięcy a wybrane kategorie społeczno-demograficzne (n=2417)	21
Wykres 12. Zaangażowanie w wolontariat w trakcie ostatnich 12 miesięcy a status zawodowy i wykształcenie (n=2417)	21

Wykres 13. Przyczyny braku zaangażowania w działalność wolontariacką w ciągu ostatnich 12 miesięcy (n=1699)	22
Wykres 14. W jaki rodzaj wolontariatu jest/był(a) Pan(i) zaangażowana(y) w ciągu ostatnich 12 miesięcy? (n=718).....	23
Wykres 15. W jaki rodzaj wolontariatu jest/był(a) Pan(i) zaangażowana(y) w ciągu ostatniego roku? (n=718)	24
Wykres 16. W działalność jakiego rodzaju organizacji pozarządowej lub instytucji publicznej jest Pan(i) zaangażowana(y)? (n=415).....	24
Wykres 17. Jakie czynności wykonywał(a)/wykonuje Pan(i) w ramach wolontariatu? (n=718).....	25
Wykres 18. Ile czasu poświęca Pan/i na działalność wolontariacką? (n=718)	26
Wykres 19. Skąd według Pana(i) można dowiedzieć się o możliwości zaangażowania się w wolontariat w Pana(i) miejscowości/gminie? (n=2417).....	27
Wykres 20. Czy wspiera Pan(i) finansowo jakieś organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.)? (n=2417)	29
Wykres 21. Brak wsparcia finansowego organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji) a średni dochód netto (n=2417)	31

Województwo Małopolskie
Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Rozwoju Regionu
Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego
ul. Wielicka 72A, 30-552 Kraków

www.obserwatorium.malopolska.pl

Egzemplarz bezpłatny

ISBN: 978-83-67243-74-2

Dofinansowane przez
Unię Europejską

 MAŁOPOLSKA

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach programu Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021–2027